

Közép-Európa „zsidajai” a magyarok?

Van-e ma Magyarországon antiszemitizmus, van-e zsidókérdés? A választások előtt s közvetlenül utána a zsidóság ismét az érdeklődés középpontjába került, s azóta kiderült, nemcsak Közép-Európában, hanem a demokratikus Franciaországban is feléledt az antiszemitizmus. Ennek okairól és a lehetséges megoldásairól beszélt Vajda Mihály filozófus, aki tavaly óta a Kossuth Lajos Tudományegyetem filozófiai tanszékének vezetője. Ezt megelőzően, 1973-ban, mint a budapesti iskola tagját az MSZMP PB határozata eltávolította az MTA Filozófiai Intézetéből. Evekig dolgozott külföldi intézetekben, így kellő tapasztalata van arról, hogy a demokratikus országok hogyan oldják meg a zsidósággal és a kisebbségekkel kapcsolatos kérdéseket.

— Kit tekinthetünk zsidónak ma, a XX. század végi Közép-Európában?

— Kétségtelen, hogy a zsidóság egy vallás, és eredetileg egy nemzetről is szó volt. De az is kétségtelen, hogy a magyar társadalom nem ezen az alapon határozza meg azt, hogy ki a zsidó. Kit tekint a környezete zsidónak? Elvileg szeretné a zsidó származású egyént annak tekinteni, de tulajdonképpen nem csak azt tekinti. Csak egy kulturális definíció érvényes. Ezek szerint a zsidó az a fajta eleme a társadalomnak, amelyik a legmozgékonyabb és bizonyos helyi, provinciális kötöttségektől biztosan szabad. Kétségtelen, hogy ezekben a társadalmi csoportokban a zsidók felülreprezentáltak, ahogyan bizonyos humán értelmiségi szakmákban is. Mit jelent tehát a zsidóság? Kettős fogalmat használunk: *egyrészt a zsidó származású egyéneket jelent, másrészt azokat is, akik ez utóbbi csoporthoz, ehhez a bizonyos kötöttségektől mentes csoporthoz tartoznak.* Nem lehet egységes definíciót adni. Ha csak el nem fogadjuk a nürnbergi törvényeket, és nem mondjuk azt, hogy az zsidó, akinek a nyolc dédszüloje közül egy zsidó volt. Ebben az országban erre senki sem hajlandó.

— Hogyan kapcsolódik az előbb elmondottakhoz a népies-urbánus konfliktus, és mennyire aktuális ma ez a kulturális, politikai szembenállás?

— Egy döntő kérdés van: igaz-e a kölcsönös vád és mindegy, hogy zsidókról és nem zsidókról van-e szó. Beszéljünk népies-urbánusokról és nem igaz, hogy ezek feltétlenül azonosak a zsidó-nem zsidóval. Az egyik oldal azzal vádolja a másikat, hogy érzéketlen a nemzet problémái iránt. Hogy mindent univerzális kategóriákkal ragad meg és mindegy neki, hogy mi a helyzet a magyar nemzettel. Ennek a népnek a sorsát is behelyezi egy összemérési fejlődésbe, s csak azon belül látja megoldhatónak. Itt aztán még az a gyanú is felmerül, hogy ez beépül egy olyan szocialista gondolatrendszerbe, amelynek végeredményét mindannyian ismerjük. A másik fél az előbbieket azzal vádolja, hogy provinciális és nem veszi észre, hogy a magyar nemzet sorsa sem oldható meg anélkül, hogy a környezetében ne történjenek alapvető változások. Ahhoz pedig törődnünk kell azokkal is, akik nem a magyar nemzethez tartoznak. Nem az a furcsa, hogy kölcsönösen létezik ez a gyanakvás. Európának ebben a fertályában a nemzeti problémát nem oldották meg és nem is tűnik egyhamar megoldhatónak. Nyilvánvaló, hogy ezen az alapon megosztottság jön létre. A furcsa az, hogy nem tud létrejönni egy konszenzus a tekintetben, hogy persze, tekintünk a nemzet problémáit és is vegyük azt is észre, hogy a nemzetproblémákat egy nagyobb összefüggésben belül kellene megoldanunk. Ha nem oldódik meg Közép-Európa sorsa, akkor nyilvánvaló, hogy a magyarság sorsa sem fog megoldódni.

— Kundera azt mondta, hogy a közép-európai integráció gondolatának a hordozói és a közép-európai magas kultúra képviselői a zsidók voltak. A zsidókat mégsem szeretik igazából Közép-Európában. Miért nem tesszük ezeket a népeknek a közép-európai integráció gondolatát, amit a zsidók hordoztak? Nincs-e ebben valami anti-modernizációs, romantikus nemzeti kultusz?

— Ezen nemzetek problémái, mint nemzetek problémái nem oldódtak meg azt megelőzően, hogy a modernizációs folyamat beindult volna. Mindkettő párhuzamosan jelen van mint probléma. Ahogy ezt Bibó — maradandó érvénnyel — elemezte, ebben a fertályban Európának a szociális, a társadalmi haladás és a közösség ügye, a nemzeti egység és integráció problémái szembe kerültek egymással. Ezek a társadalmak hajlandók feláldozni a szociális progressziót a nemzet

ügyéért. Ez önmagában a kisebbik probléma. A nagyobbik az, hogy nem lehet igazságot tenni ezek között a nemzetek között. Ezért egyik nemzet sem szereti azt a zsidót, aki arra az álláspontra helyezkedik, hogy úgysem tudjátok a magatok álláspontját átverekedni. Ha az egyiknek sikerül, a másik lesz frusztrált és ismét gyűlölet-rohamban fog érveket kovácsolni ellenetek. Nem ez a lényeges, hanem az, hogy élhető világot teremtsünk valamennyi országban. Nem a határok a lényegesek, nem az a fontos, hogy honnan kormányoznak egy országot, hanem az, hogy hogyan. Nem hiszem, hogy a közép-európai térség problémái megoldhatók lennének másképp, mint hogy a határok jelentéktelenné válnak. A probléma eredete arra vezethető vissza, hogy a versailles-i békerendszer a Monarchia felbomlásának a következményeivel nem tudott mit kezdeni, rosszul oldotta meg.

— Eljutoitunk oda, hogy a magyaroknak a zsidókkal szemben ugyan vannak fenntartásaik, de lassan megérhetik, hogy Közép-Európában ők válnak a mindenki által nem szeretett zsidókká. A magyarok kisebbségi sorba jutva ugyanazt az ellenszenvet vívják ki magukkal szemben, épp kulturális identitásuk fejlettebbége miatt.

— Igen, erre ma már figyelmeztetnek is magyar-magyar szerzők. A népi-nemzeti gerinc ezeket is zsidóknak vagy zsidóbérenceknek tekinti. Azt mondják, hogy figyeljetelek oda. *Ti lesztek Közép-Európa zsidajai, ti lesztek azok, akiket a közép-európai országokban rossz szemmel néznek, mert sikeresebbnek tartanak.* Akikről el tudják a románok képzelni, hogy eléri Erdély visszacsatolását Magyarországhoz. A románok ezt hiszik, mert valamilyen misztikus erőt tulajdonítanak a magyaroknak. Ugyanazt a misztikus erőt, amelyet a magyarok hajlamosak a zsidóknak tulajdonítani. Hogy ezek mindenre képesek. Egyrészt azért, mert mindenholon támogatják őket, másrészt azért, mert valami olyan titokzatos képességekkel rendelkeznek, amelyek tulajdonképpen az ördögtől vannak, de nagyon hasznos képességek. Így tekintik ma a környező országokban a magyarokat. Látható tehát, hogy a zsidókérdés olyanfajta kisebbségi probléma, ahol a kisebbségeknek olyan képességeket tulajdonítanak, amely nagy száka a környezet szemében vagy éppen a környezet által irigylet és önmaga számára nem tulajdonított képességeket jelent. Ez nem a közép-európai nemzetek sajátossága, ez minden embercsoport sajátossága.

— Van-e ma Magyarországon antiszemitizmus és mi élesztette fel újra? Mennyiben kapcsolódik a modernizációs kényszerhez ez a szimptóma?

— A választóvonal a társadalomban ott húzódik, hogy *hogyan modernizálódjunk.* Az egyik a Nyugat felé nyitott, aki a másik szerint a nemzeti érdekeket nem hajlandó és nem is képes érzékelni. A másik pedig provinciális, beleragadt a nemzeti érzelmeibe. Ez lassan el fog múlni, rájönnek, hogy ma már nem ezek a társadalom igazi problémái. A Horthy-korszakból öröklött probléma nem volt lehetséges, hogy ne kerüljön felszínre megegyezően, hiszen negyven éven át erről a dologról nem lehetett beszélni. Akkor volt a népies-urbánus szembenállás mögött valóságos tartalom. A mai Magyarországon azonban nem a parasztkérdés a legfontosabb kérdés. A mai Magyarországon nem lehet a modernizációt a parasztságra építve végrehajtani. Ha ma modernizálódni akarunk, akkor nyilvánvalóan csak egy út van és az a nyugati út. Meggyőződésem, hogy ez a múltból öröklött, nem is ideológiai, hanem inkább érzelmi szembenállás, ha tényleg beindul a modernizáció, nagyon hamar el fog múlni.

LANTOS GABRIELLA

„Vándalok” az Egyetemi Fűvészkertben

(NYÍLT LEVÉL SZEGED VÁROS LAKOSSÁGÁHOZ
A FÜVÉSZKERT VÉDELMEÉRT)

Kevés magyar nagyváros dicsekedhet azzal, hogy Európa-hírű botanikus kerttel rendelkezik. A szegedi botanikus kert területileg hazánk legnagyobb fűvészkertje. Az alapítása óta eltelt 68 év alatt 5120 növényfajt honosítottak meg.

Európai szempontból is figyelemre méltó a fügekaktusz-állomány, amely évente több mázsa ehető gyümölcsöt terem. Igen nagy értéket képvisel az üvegházakban elhelyezett 1800 trópusi növényfaj és a közel 500 pozsgásból álló gyűjteményünk is. Európában nálunk található meg, az először kihalt növényként ismert, szecsuanai ősfenyő három legnagyobb példánya. Az indiai lótusz hazánkban egyedül itt telel át a tóban. Júliusban szemet-lelket gyönyörködtető látvány, amikor 15–20 cm nagyságú, piros virágai százával nyílnak a víztükör felett. Magyarország összes természetes erdőirtásulása kis parcellákban szintén csak itt tanulmányozható az országban. Május végén, amikor a rózsakertben és az élő dísnövénygyűjteményünkben megkezdődik a tömegvirágzás, a természetkedvelő ember itt csodálatos virágpompában gyönyörködhet.

Fűvészkertünk ritkaságait és érdekességeit nem sorolom tovább, azokat látni kell. A város köröngetegeből kikerülő ember számára ez igazi örömet, pihenést és felüdülést jelenthet. A természetkedvelők közül sokan rendszeresen látogatják a fűvészkertet, mert azt is tudják, hogy Szeged egyik legtisztább levegőjű helye ez a kert. Kérésünkre Csongrád megye tanácsa a fűvészkertet természetvédelmi területté nyilvánította. Ezzel a rendkívüli értékű botanikai gyűjtemény többirányú — oktatási, kutatási, génbank stb. — funkciójának még eredményesebb betöltését segítette elő.

Szeged műemlékben viszonylag szegény város, ezért nem véletlen, hogy az ide látogató turisták nagy része a fűvészkertet is felkeresi. A látogatók közül — tisztelet a nagy kivételnek — azonban mindenféle ember előfordul. Közülük sokan — legyenek felnőttek vagy tízenéves gyerekek — jelentős károkat okoznak. A közelmúltban történtek közül most egy csokorra valót — elretentésül — közreadok.

Az üvegházaink mellett három olyan, úgynevezett hideg növényházunk van, amelyeket ősztől a tavaszi fagyok elmúlásáig fóliával védünk. Ezekre a házakra egyenként húszezer forintba kerül a fólia. Az elmúlt nyolc évben nem volt olyan tél vagy tavasz, amikor valamelyik tanulócsoporthoz eltávozás után ne kellett volna tapasztalnunk: a fóliaházak alsó részét zsebkéssel összehasogatták.

Néhány hónappal ezelőtt téglával betörték a pozsgások üvegházának az oldalát és onnan több fajt, többek között olyat is elvittek, amiből egyetlen példányunk volt. Nem profi gyűjtők lehettek, mert a latin neveket tartalmazó táblákat ott hagyták.

Amikor Szeged környékén hobbikertosztás van, mi újságolvasás nélkül is megtudjuk, mert a sziklakerti növényfajok száma hirtelen fogyni kezd. Egyesek ilyenkor még azt is megteszik, hogy a sziklakerti kapu vasrácsát elhajlítják, szétfeszítik, mert csak így jutnak egy-egy ritka alpesi fajhoz. Amikor feltételezhetően elkészültek a mini családi sziklakertek, leáll a fosztogatás, mi pedig pótolhatjuk a hiányokat.

Van, aki horgászni jár az egyik fűvészkerti tóhoz. A „tizenéves” horgászok az ellenőrt látva a horgászbótól és egyéb felszerelést otthagya futnak el a tétthelyről. Bosszúból később a tóhoz közel lévő nehéz padokat bedobálják a vízbe. Egy fiatal, „tizenéves” motoros brigád tagjai kifejezetten romboló szándékkal az élő dísnövény és rendszertani gyűjtemény nagy virágú, ritka bazsarózsaíait, piros pipacsait és egyéb virágait tépték le, majd a virágokat eldobálták. Mások éles szerszámokkal kaszabolták le a magasabbra növő virágzatokat. Nekünk nemcsak a virágok jelentenek értéket, hanem a magra is szükségünk van. A világ különböző kontinensein 417 botanikus kerttel tartunk magcserekapcsolatot. Ezek számára évente 1250 növényfaj magját tudjuk cserére felajánlani. A társintézményektől kapott magvakból pedig bővítjük a fajtagyűjteményünket.

A fűvészkerti munkáslétszám a nagy terület gondozásához kevés. Azért, hogy egyes látogatók után ne kelljen például az eldobált papírokat naponta összeszedni, az utak mellé szemetgyűjtőket helyeztünk el. Ennek ellenére a tavakból, bokrok alól, virágágyásokból kell a szétdobált szemetet újra meg újra összegyűjteni. A vandalizmus legprimitívebb formája, amikor a szemetgyűjtők tartalmát öntik az utakra. Egyesek az ilyen rosszindulatú tettekben is örömet találnak.

A fűvészkert körüli kerttulajdonosok — hangsúlyozom, tisztelet a nagy kivételnek — az építési törmelékkel leöntik a kerítésünk mellé, a kiürült olajos kupákat, kilyukadt vízeskannákat, eltört üvegeket, lyukas fenekű vödöröket bedobálják a fűvészkertbe.

Az is gyakran előfordul, hogy a rendszertani gyűjtemény növénytábláit kihúzzák, szétdobálják, összehajlítják vagy más növények mellé tűzik. Ami azért kellemetlen, mert ilyenkor a következő látogatócsoport azt tapasztalja, hogy például a szarkaláb mellett a menta, a tulipánnál pedig az árvacsalan táblája áll.

A fűvészkertet 2,2 km hosszú kerítés veszi körül, ezzel a rossz drótkerítéssel természetesen nem lehet egyértelműen megvédeni a kertet. A kerítés teljes felújítása közel 3 millió forintba kerülne, de ez az összeg jelenleg nem áll rendelkezésünkre. Ezért a kerítés mellett felnövő vadhajtasokat kívülről, farszerűen a drótháló mellett lenyessük. Így a szűrés bozót-tal erősített kerítés valamivel jobban véd. Egyesek számára természetesen a vasból készült kapu sem akadály. Ebben az évben már két alkalommal vasfürésszel vágták le a Kertész utcai bejárat kapujának a lakatját, hogy be tudjanak jönni. A tolvajok számára a kaputól nem nagy távolságra lévő, lezárt faház a csábító, amit rendszeresen feltörnek. Ebben a házban a Tisza-kutatással kapcsolatos folyóiratokat és könyveket őrizzuk, melyek a hidrobiológiával, cönológiával nem foglalkozó emberek számára értéktelenek.

Rendszeresen előfordul az is, hogy a karácsonyi fenyőfát néhány ember a fűvészkertből gyűjti be. Egy lucfenyő csemete ilyen nagy fűvészkertnek természetesen nem különösebb érték. Az azonban kellemetlen és pótolhatatlan, amikor olyan 15-20 éves kaukázusi jegenyefenyőnek vágják le a tetjét, amiből három példányunk van. Ez a fajta nem növeszt új vezérgat, ezért ki kell vágni és helyette új csemetét nevelni. Arra is volt példa, hogy a faiskolánkba kültetett ezüstboróka sort (kb. 200 csemetét) a következő nap kihúzgálták a földből, de ott hagyták. Mire két nap múlva észrevettük, mind elszáradt. Nyilván rosszindulat, rombolási szándék vezette az illetőt vagy illetőket.

A fűvészkert közepén lévő rózsakert területe, sajnos, állandóan súlylyed, ezért kb. tízevenként fel kell tölteni és rózsákkal ismételtelen beültetni. Ezt csináltuk most is. Ez év tavaszán a kör alakú kert második

negyedét töltöttük fel és telepítettük be. A délután befejezett ültetést követő reggelre minden magas törzsű rózsza parcellájából elvittek egy-egy tövet.

Eddig csak a rádióból és az újságokból tudtam, hogy a narkomániások száma Szegeden is emelkedik. A fűvészkertben ez a tény úgy jelentkezett, hogy az egyik éjjel a mezőgazdasági gyűjteményünk egyik parcellájából a rostkender összes levelét és hajtáscsúcsát leszedték és elvitték. Hangsúlyozom, hogy hatóanyagot csak a kínai kender tartalmaz, a rostkenderet legelni lehet, akkor sem árt.

Májusban és júniusban — feltételezhetően a tanrendben előírtak alapján — pedagógusaink az ország minden részéből rendkívül sok tanulót hoznak a fűvészkertbe. Ezeknél a csoportoknál kétféle pedagógust ismertet meg. Az egyik figyel a csoportjára, az üvegházak bemutatása után tovább vezeti a tanulókat, magyaráz nekik, felhívja a figyelmet az általa ismert, érdekes növényekre. Ez valóban értékes szakmai kirándulás. Szerencsére ilyenekből sok akad. A másik az üvegházak megtekintése után két-három órás szabadfoglalkozást enged a gyerekeknek, amiből mindig probléma származik. Ő leül egy padra és köt, a gyerekek pedig labdázni, focizni akarnak vagy éppen fürödni a tóban. A figyelmeztetést persze rossznéven veszik.

A fűvészkertben hetven védett növényfaj található. A randalírozó huligánok, sajnos, ezeket sem kímélik. A leánykőöröcsinét például minden tavasszal letépik — a most már természetvédelmi területen is — és eldobálják. A felelősségre vonást most már törvény írja elő. Olyan személy is akad, aki a fűvészkertben lévő fácnokra, nyulakra, őzekre különböző eszközökkel vadászik.

Szeged természetszerető, jó érzésű lakosságától azt kérem, hogy közös erővel segítsék elő az Egyetemi Fűvészkert védelmét. Őrizzék meg városunknak ezt a kincsét, amire igazán büszkének lehetünk! Mi pedig ezután is mindent megteszünk a továbbfejlesztésért, a város, a látogatók, a tanulni vágyók, gyermekeink, unokáink öröme.

DR. GULYÁS SÁNDOR
a fűvészkert igazgatója

